

Mati, kramljajva!

— — — — —
Zdavnaj, zdavnaj — — —

Ali še pomniš?

Otrok sem bil. Bled in zasanjan.

V večerno zarjo je tonil dan. Sive sence so grabile iz dna. Od nekod daleč je pesem pozabljenega življenja ihtela.

Ležala si v sobi na postelji in se vila v bolečinah.

V kuhinjo ste me zaprli. V temno, neprijazno. In mi je bilo, kakor da ste mi košček mladosti ukrali.

— Andrejček, če boš priden in ne boš jokal, ti mama kupi bratca.

Kako naj bi bil priden, kako ne bi jokal, o Marija: skozi steno je rezal vame kakor nož tvoj krik.

— Mama, mama! Nočem biti sam.

Ne maram bratca za tako ceno...

Kakor onemogla ptička je padala drobna pest ob les. Molk sivih vrat je ostal neizprosen. Za njim tvoja ljubezen, tvoja bolečina, tvoja skrivnost.

— Mama, mama!

Pest orehov mi je nasula teta na mizo. Nad njimi sem se sklonil. Solza užaljenega samoljubja je kanila nanje in mi jih zagrenila do jedke togote. Z uporno kretnjo sem jih vrgel po tleh.

Nočem orehov, nočem bratca, nočem ničesar — jaz se podkupiti ne dam!

— Mama, mama!

Še nikoli v življenju nisem tako jokal. Še nikoli me ni tako bodla v oči skrivnost gluhih vrat.

— — — — —
Tedaj — — —

Zazijalo je pred menoj na stežaj.

Planil sem v sobo. Molk tvojih ust je prekričal moj jok. V meni se je nekaj preklalo na dvoje.

Teta, zakaj prižigaš svečko? Teta, zakaj hodiš po prstih?

Žena v belem predpasniku, kaj imaš v naročju? Žena v belem predpasniku, kaj je v tvojih očeh?

Stekel sem k postelji.

In sem nem strmel: udrta lica, udrte oči, bolečina vseh bolečin v njih in obup vseh dni in noči.

— Mama, kje imaš bratca?

Kupila si ga, zakaj nisi zdaj vesela?

Kaj je vzdrhtelo takrat na tvojih ustnih, mati? Ali je bil smeh-ljaj ali poslednji zadušeni krik ranjenega srca?

Bridkost, komaj slišna:

— Tam . . . tam — poglej . . . !

Žena v belem predpasniku, kaj si položila na mizo? Žena v belem predpasniku, zakaj me tako čudno gledaš?

Stekel sem k mizi.

Oj, bratec, pozdravljen!

Vzpel sem se na stol in se sklonil nad njim —

Obraz, tako droben kot očetova pest, siv kot pergament in nem kot bolešt. Skozi polodprte trepalnice je stekleno strmel vame ugasel soj.

— Mama, ali spi?

Žena v belem predpasniku, kaj si dejala?

Da ne spi . . . ? Da je mrtev . . . ?

Na stežaj so se odprle mlade oči. Do neba je zrastle bleda skrivnost. (Pred vso grozo spoznanja in strahote življenja sem stal — in ostal otrok, neoskrunjen in čist.)

Le prva drobna, komaj vidna guba se je tisto uro zarisala v mlado čelo. Planil sem k postelji, udaril z nogo trdó ob tla — in iz grla se mi je izstrujilo v en sam otroško krut, otroško brezsrčen očitek, ki je — se mi zdi — preglušil vse stroje brneče, vsa podtalna bobnenja, pisk vseh fabriških siren, krik vseh sestradanih mater in otrok širom sveta:

— M a m a , z a k a j p a k u p u j e š m r t v e o t r o k e ? ! — —

Bledi obraz iz mraka je ugasnil.

Spet sem sam, čisto sam. Spet je v moji kamrici noč, črna noč.

Zakopal sem mrtve oči v dlani:

O mati, zdaj vem: nikoli več ne prideš k meni kramljat, nikoli več mi ne prideš v kamrico lučko prižgat. Moji spomini nimajo zlatih oči, v mojih spominih se je pelin-roža bohotno razcevela — —

KNJIŽEVNA POROČILA

France Bevk: Človek proti človeku. Gorica 1950. Izdala in založila književna zadruga «Goriška Matica». Natisnila Tipografia consorziale v Trstu. 336 str.

«Če hočeš biti tako odkritosrčen, da bi ne povesil oči pred samim Bogom, boš pisal do groba zgodovino tistega enega dne. In razodel boš strahote, da bodo ljudje najprej tebe kamenjali, nato pa drug drugega», svari Cankar v «Mojem življenju», XIV, str. 67. Bevka tako kamenjanje ne plaši. Z neutrudno, strastno odkritosrčnostjo razodeva strahote, ne poveša oči pred nikomer in pred ničimer in piše zgodovino tistega enega štirinajstega stoletja, tistega enega našega človeka trpina, tiste ene in zanj edine cerkljansko-tolminske dežele, od katere se nikakor ne more odtrgati. In človek ga vendar ne more kamenjati, dokler nam s takim početjem poklanja knjige kakor «Znamenja na nebu», «Umirajoči bog Triglav» in «Človek proti človeku». Tudi takih po-